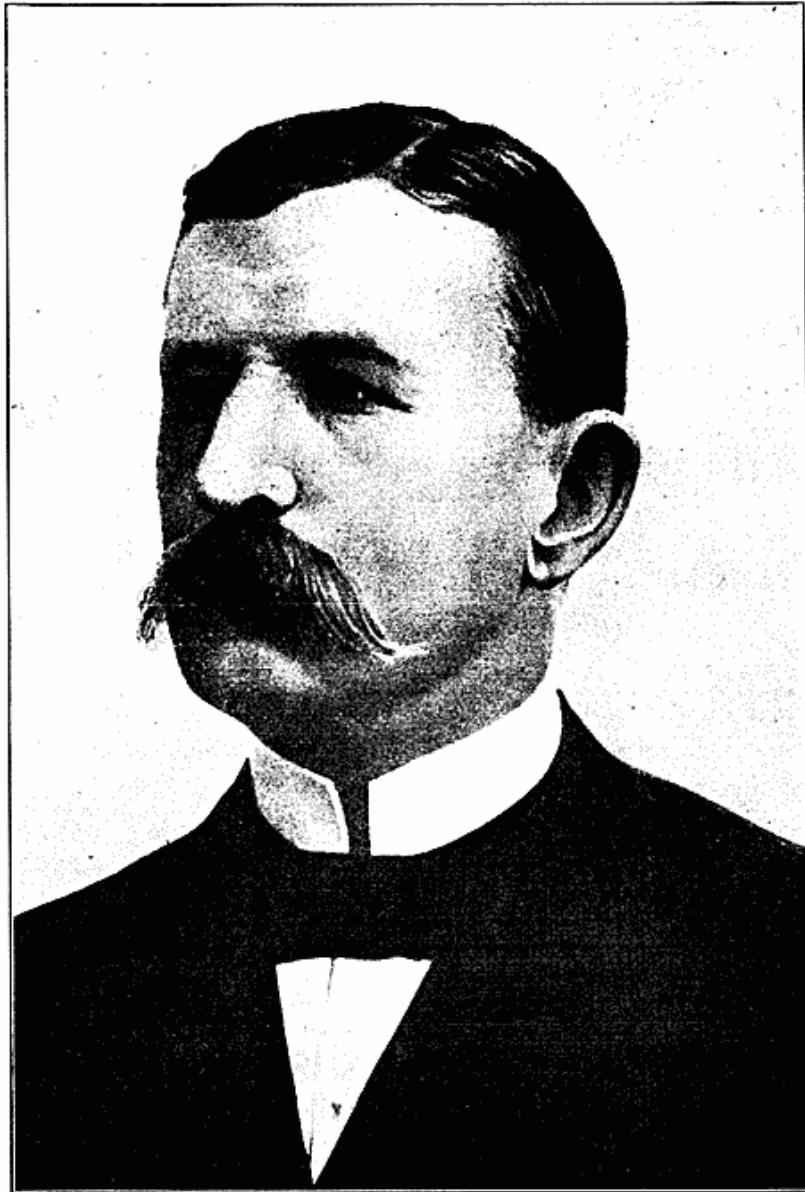

Andrées Polarfærd 1897.

Andrées Polarfærd 1897 af S. A. André, Nils Strindberg og Knut Fränkel. Udgivet paa Grundlag af S. A. Andrées, Nils Strindbergs og Knut Fränkels Sommeren 1930 paa Hvideøen fundne Optegnelser af Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. København 1930.

Det vakte en enestaaende Opmærksomhed hele Verden over, da den traadløse Telegraf den 22. August 1930 meldte, at den norske Bratvaag-Ekspedition til Franz Josefs Land under Ledelse af Dr. Gunnar Horn under en Landing den 5. og 6. August paa Hvideøen mellem Spitsbergen og Franz Josefs Land havde fundet den i 33 Aar savnede André-Ekspedition. Ved Foranstaltninger fra de svenske og norske Myndigheder blev der straks nedsat en Kommission med den Opgave at modtage, undersøge og konservere „Bratvaag“-Ekspeditionens Fund; Medlemmerne af denne var Professorerne G. Hedrén og N. Lithberg, assisteret af Dr. med. E. W. Warfwinge og Ingeniør S. Köhler, Direktøren for Svalbardkontoret i Oslo Docent A. Hoel, Overlæge B. Dybwad-Holmboe og Dr. Gunnar Horn. Bearbejdelsen og Udgivelsen af det tilvejebragte Materiale blev overdraget en videnskabelig Kommission, udpeget af Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi, som i Forbindelse med Firmaet Albert Bonnier organiserede Udsendelsen af den nu foreliggende Beretning paa forskellige Sprog. De ved Publikationen indkomne Midler vil blive benyttede til Dannelsen af et videnskabeligt Forskningsfond, beregnet paa at bevare Mindet om de tre Mænds Bedrift.

Een af de i Tromsø forsamlede Presse-mænd, Redaktør Knut Stubbendorff fra Stockholm, afrejste den 28. August med Fangstfartøjet „Isbjørn“ til Hvideøen, hvor han i Dagene 5.—8. September foretog en systematisk Gennemøgning af Lejrpladsen. Det viste sig, at Sne-smeltningen nu havde frigjort Dele af Lejren, som ikke var tilgængelige under „Bratvaag“'s Besøg, og Arbejdet gav derfor en Række in-

S. A. Andrée.

teressante Resultater, som paa forskellig Maade supplerede det af „Bratvaag“ hjembragte Materiale.

I 1896 forsøgte Andrée at foretage en Ballonfærd over Polomraadet, men forskellige uheldige Omstændigheder bevirkede, at han ikke kom af Sted, men maatte vende hjem fra Spitsbergen uden at have været i Luften. Aaret efter kunde han med de herved vundne Erfaringer disponere bedre, og allerede i Slutningen af Juni var Ballonen monteret i et dertil særlig opført Hus og fyldt med Brint, hvorefter endnu nogle Dage medgik til Afprøvning og andre Forberedelser, saa-

ledes at man først den 1. Juli var startklar. Paa Grund af ugunstig Vejr blev Afgangen forsinket indtil den 11. Juli. Om selve Starten foreligger udførlige Beretninger fra de Folk, der overværede den, men om de tre Mænds senere Skæbne havde man indtil Offentliggørelsen af de paa Hvideøen gjorte Fund meget faa Oplysninger. Man havde fundet fem ilanddrevne Bøjer, een paa Kong Karls Land, een paa Norges Finmarkkyst, een paa Nordvestisland og to paa Sydisland. Desuden blev een af de udsendte Brevduer skudt i Ishavet. To af Bøjerne og Brevduen medførte korte, skriftlige Beretninger, hvoraf det fremgik, at Ballonen endnu den 13. Juli Kl. 12,30 var i Fart, og at alt var vel om Bord, men hermed hørte alle Efterretninger op, og de tre Mænds senere Skæbne var ganske ukendt, indtil „Bratvaag“ den 6. Aug. 1930 gjorde sine opsigtsvækkende Fund.

Dokumentmaterialet fra Hvideøen omfatter følgende Aktstykker:

- 1) Andrées store Dagbog 11. Juli til 2. Oktober 1897.
- 2) Andrées anden Dagbog, omfattende 4½ Side, kun delvis læselig.
- 3) Strindbergs Noteringskalender med korte Optegnelser og spredte Notitser fra 11. Juli til 17. Oktober.
- 4) Strindbergs Observationsbog 15. Juli til 4. September.
- 5) Strindbergs Logbog ca. 5. September til 2. Oktober.
- 6) Strindbergs private Stenogrammer 21. Juli til 31. Juli.
- 7) Frænkels meteorologiske Journal 14. Juli til 3. Oktober.
- 8) Strindbergs Kort og Kortskitser.

Paa Grundlag af de skriftlige Efterladenskaber har det været muligt med ret stor Sikkerhed at rekonstruere Ekspeditionens Liv lige fra Starten til det Tidspunkt, da Deltagerne gik i Land paa Hvideøen. Deres senere Skæbne belyses gennem Undersøgelsen af Fundene paa Hvideøen, støttet af de faa Optegnelser i Andrées anden Dagbog og i Strindbergs Kalender. Desuden forefindes i Værket en Række Specialarbejder, Fundberetningerne fra „Bratvaag“- og „Isbjørn“-Ekspeditionerne, en Levnedsskildring af de tre Polarfarere og et indledende Kapitel om Ekspeditionens Forarbejder. Ydermere omtales i særlige Afsnit den tekniske Udrustning, den af de tre Forskere gennemrejste Rute, det fotografiske Materiales Behandling, Ballonfærdens Vejrforhold, de ballontekniske Enkeltheder og Naturforholdene paa Drivisen med særligt Henblik paa det derværende Dyreliv. De ved Bearbejdelsen af det indsamlede Materiale fremkomne Resultater vil senere blive offentliggjort i „Geografiska Annaler“.

Et af Hovedpunkterne i Andrées Plan var ved Hjælp af lange Slæbetrosser at holde Ballonen i en omtrent konstant, ringe Højde

over Havet og Isen, idet en Stigning af Ballonen skulde formindske det slæbende Stykke af Trossen og forøge det af Ballonen baarne, og en Sænkning skulde faa den modsatte Virkning; samtidig skulde Trækket fra den slæbende Trosse i Forbindelse med en Anvendelse af Sejl gøre det muligt i nogen Grad at styre Ballonens Retning. Ved Starten mistede man imidlertid de nederste to Trediedele af Trosserne, hvilket medførte, at Styring praktisk talt ikke kunde finde Sted, men værre endnu var det, at Ballonen paa Grund af Vægttabet steg op i ca. 400 m's Højde, hvorefter Sikkerhedsventilen traadte i Virksomhed, og betydelige Mængder af Brint gik tabt. Denne Frifærd varede 10 Timer 27 Minutter og førte Ekspeditionen mod Nordøst 400 km fra Startstedet. Derefter fulgte en Slæbefærd med skiftende Retning, under hvilken Ballonen i ringe Højde — saa ringe, at Gondolen gennem lange Tidsrum nærmest slæbtes hen over Isen og med voldsom Kraft tørnede imod de opskruede Blokke — førtes i en stor Sløjfe mod Vest og til sidst mod Nordøst. Efter en samlet Slæbefærd paa 55 Timer 4 Minutter stoppede Ballonfærden paa 82°56' n. Br. og 29°62' ø. L. G. Endnu en Omstændighed synes at have bidraget stærkt til, at „Ørnen“ ikke formaaede at holde sig længere i Luften, nemlig den, at Lufttemperaturer omkring 0° i den fugtige Luft har foraarsaget en ret stærk Isdannelse paa Ballonen og derved tvunget den ned trods de Rejsendes fortvivlede Forsøg paa ved Udkastning af Ballast at holde den klar af Isen.

Den 22. Juli begyndte de tre Mænd at vandre over Isen mod Franz Josefs Land, medførende tre Slæder, en Sejldugsbaad og sædvanlig Polarudrustning. Den 4. August lagdes Kursen om mod Spitsbergen, og en Maaned igennem forsøgte de at kæmpe sig frem igennem Pakisen, indtil de omkring 12. September nødsagedes til at erkende, at det var haabløst Værk, og besluttede sig til at overvintre paa Isen og begynde Opførelsen af et Ishus. Den Flage, de boede paa, drev langsomt mod Syd, ned mod Hvideøen. Den 2. Oktober gik Flagen i Stykker under Skruningerne, og Situationen var yderlig kritisk, men den 5. Oktober lykkedes det dem at flytte i Land paa Øen, hvor de paabegyndte Opførelsen af et Hus. Dette blev imidlertid aldrig fuldført.

Allerede under Isvandringen i Slutningen af August var de tre Mænd syge og afkræftede, og deres Tilstand ved Ankomsten til Hvideøen har sikkert været haabløs; efter første Oktober haves yderlig faa Optegnelser, Frænkels Journal hører op den 3. Oktober, Andrées Optegnelser strækker sig næppe ud over den første Uge i Oktober, og de sidste skrevne Ord, de tre Mænd har efterladt sig, er en kort Bemærkning den 17. Oktober i Strindbergs Kalender. Fundfor-

holdene viser, at Strindberg er død først og er blevet begravet af de andre 30 m Nordvest for Teltet. Andrée og Frænkel er begge døde i Teltet. Undersøgelsen af Hvideø-Lejren har vist, at Ekspeditionen har haft rigelige Forraad af Proviant, Ammunition, Brændsel og Tændstikker, og at Primusapparatet selv efter Hjembringelsen til Stockholm var funktionsdygtigt, de tre Mænd kan altsaa ikke være døde af Sult; men Tøjdrustningen synes at have været Ekspeditionens svage Punkt og har næppe været tilstrækkelig effektiv til at modstaa den fremrykkende Vinter. Deres Skæbne er sikkert udtrykt rigtigt af een af de norske Fangstmænd om Bord paa „Bratvaag“: „De har sovnet inn, kulden har gjort det av med dem.“

Hele Værket bærer Præg af den videnskabelige Kommissions omhyggelige og pietetsfulde Bearbejdelse af det indsamlede Materiale, som vistnok er udnyttet til det muliges yderste Grænse, og de paa-gældende Mænd fortjener den arktisk interesserede Verdens varme Tak for deres smukke Fremstilling af hele Andrée-Ekspeditionens Forløb fra Planernes Tilblivelse til det Øjeblik, da de tre Kister blev overgivet til Flammerne i Stockholms Krematorinm. En ganske særlig Tak fortjener Professorerne Hans W:son Ahlmann og N. Lithberg for deres Fremstilling af selve Ekspeditionen fra Startøjeblikket paa Danske Øen til Stubbendorfs Besøg i 1930. Ahlmann har med stor Kunst sammenføjet de forskellige Dagbøgers korte Notater til et organisk Hele med indføjede smaa Situationsskildringer, og dette Af-snit fremtræder i en saa ren og mandig Form, at det meget vel taa-ler en Sammenligning med de bedste Kapitler i Nansens og J. P. Kochs Værker.

I det store og smukke Billedmateriale lægger man navnlig Mærke til de paa selve Ekspeditionen optagne Fotografier, som, takket være en meget omhyggelig Behandling af Docent Hertzberg, er blevet be-varede for Efterverdenen trods 33 Aars Indeslutning i Hvideøens Is-masser.

Den danske Udgave af Beretningen er fremkommen i en særde-les statelig Skikkelse, der tjener dansk Bogkunst til Ære, og man maa ønske Bogen om Andrées Polarfærd stor Udbredelse og mange Læ-sere baade nu og i Fremtiden, paa det at Mindet om en af de store og hæderfulde Indsatser i svensk Polarforskning længe maa huskes i Danmark.

— — —

Andrée og hans to Fæller drog dristigt ud mod det ubekendte og fandt deres Død.

Ære være deres Mindel!